

DOI 10.36074/24.07.2020.v3.54

РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНИХ РЕЧЕНЬ У ТВОРАХ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО¹

ORCID ID: 0000-0001-8806-8322

Ситар Ганна Василівна

доктор філол. наук, доцент, професор кафедри загального та
прикладного мовознавства і слов'янської філології
Донецький національний університет імені Василя Стуса

УКРАЇНА

Фразеологізовані речення (або синтаксичні фразеологізми) [1; 2; 3] належать до яскравих засобів експресивного синтаксису, за допомогою яких автор може передавати оцінку певного явища або процесу, «декорувати» мовлення, привертати увагу адресата, викликати в нього потрібні емоції та почуття, спонукати до формування відповідної думки.

У праці [4] проаналізовано 105 моделей фразеологізованих речень української мови. Попри можливість досить великого вибору з реєстру цих одиниць можна стверджувати, що фразеологізовані речення виступають своєрідними маркерами авторського мовлення, адже в мовленні певного мовця вживаються тільки окремі з них, що дає змогу використовувати їх як один з можливих критеріїв для встановлення авторства тексту [5].

Покажемо це на прикладі аналізу моделей фразеологізованих речень у творах Ірен Роздобудько. З усіх можливих моделей у текстах авторки зафіксовано тільки п'ять.

1. Модель, побудована за структурною схемою *Який* N₁ Сор_f, вживана на позначення позитивної або негативної оцінки явища, диференціація якої залежить передусім від лексичного наповнення змінного іменникового компонента моделі й контексту, пор.: *Це ж перше кохання, про яке ти так довго мріяла! ... І ось воно прийшло! Яке щастя! Ти ще не знаєш, що воно прийде і... піде* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки); *З кухні доноситься запах риби. Надійка впускає чергову іграшку і, збиваючи на своєму шляху стілець, мчить на запах, підозрюючи найгірше – риба перекипіла. – Яка гидота! – зловтішно констатує матуся* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки); *Який дивний сьогодні день!* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки). Ця модель є однією з продуктивних (абсолютна частота вживання – 7).

2. Модель *Такий* N₁ Сор_f також передає позитивну або негативну оцінку явища, тип оцінки зумовлено тими ж чинниками, що і в попередній моделі, пор.: *Такі були часи: інтриги, державні зради, боротьба за владу, заколоти...* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки); *Але ноги, мов ватні, й очей не відірвати: такий красивий чоловік поруч! А головне – хочеться і тут біля нього сидіти, і водночас до подруги зірватися, щоб швидше розповісти: «Він такий... такий... Ну, ти фільм «Огнем і мечем» бачила?! То він – копія Богун-Домогаров Богун-Домогаров! Викапаний!» І заздалегідь знаєш: поспівчуває! Адже її Василь – звичайний* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки). Цю модель реалізовано в текстах Ірен Роздобудько найчастіше (абсолютна частота вживання – 10).

¹ Дослідження виконано в межах фундаментального наукового проекту «Об'єктивна і суб'єктивна мовносоціумна граматики: комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри» (0118U003137) Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України.

3. Модель *Ну і/й* N₁ Cop_r також належить до групи оцінних фразеологізованих речень, у проаналізованому матеріалі її зафіксовано тільки з негативною оцінкою: «Ох, яка ж жінка!» – це про неї. «Ну і стерво!» – це теж про неї (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки); *І, нарешті, резюме молодшого брата, що повернувся з прогулянки: «Ну і страховисько!»* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки) (абсолютна частота вживання – 3).

4. Модель *Що за* N₁ Cop_r має абсолютну частоту вживання 2 і в текстах Ірен Роздобудько передає лише негативну оцінку реалії: *Дивно, що я все-таки запам'ятала її – у вузьких штанцях у таку спеку! Що за дива підсвідомості?* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки).

5. Найменш продуктивною виявилась модель фразеологізованих речень, побудована за структурною схемою N₁ і в Африці N₁ Cop_r, що поєднує функції експресивності, декорування й аргументації: *До того ж вісім (я підрахувала) веснянок якраз на переніссі! Виводила. Жодний крем не допомагає. Терла одеколоном, відбілювала огірками та соком з цибулі. І нічого. Сидять, як сиділи. Ну не випалювати ж їх! Тоді від носа точно нічого не залишиться. Він у мене і так крихітний. Мов свинячий. Все правильно: пацятко і в Африці пацятко!* (Ірен Роздобудько. Гра в пацьорки). Абсолютна частота моделі – 1.

Висновки. Отже, до особливостей реалізації фразеологізованих моделей речень у текстах Ірен Роздобудько можна зарахувати такі: а) вибірковість використаних моделей (5 зі 105 можливих); б) належність всіх виділених моделей до групи оцінних фразеологізованих речень.

Список використаних джерел:

- [1] Величко, А. В. (2016). *Предложения фразеологизированной структуры в русском языке. Структурно-семантическое и функционально-коммуникативное исследование.* Москва: МАКС Пресс.
- [2] Всеволодова, М. В., Лим Су, Ён. (2002). *Принципы лингвистического описания синтаксических фразеологизмов: На материале синтаксических фразеологизмов со значением оценки.* Москва: МАКС Пресс.
- [3] Личук, М. І., Шинкарук, В. Д. (2001). *Ступені фразеологізації речень.* Чернівці: Рута.
- [4] Ситар, Г. В. (2017). *Синтаксичні фразеологізми в розрізі конструкційної граматики.* Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД».
- [5] Ситар, Г. В. (2019). Синтаксичні фразеологізми як складник лінгвоперсонологійного портрету Юрія Шевельова (на матеріалі корпусу текстів Юрія Шевельова). *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*, (37), 130-134.